

RH és URH teljesítményerősítők tranzisztorokkal

7.

Ijjas Gábor — Molnár Béla
okl. vill. mérnökök, BME MHT

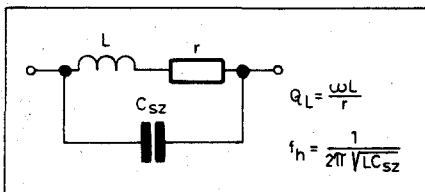
RÁDIÓTECHNIKA rövidhullámú tanfolyama

16. Passzív alkatrészek

A tekercs

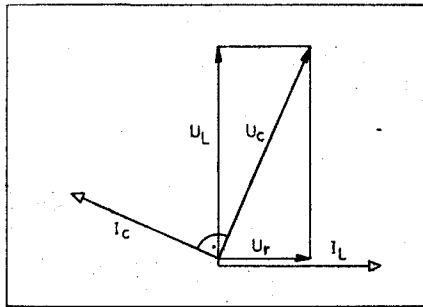
Rezgőköri, illesztőköri tekercseknel általános szempont a nagy jósági tényező (Q_L), a nagy határfrekvencia (kis szórt kapacitás) és a terhelhetőség. Egy valóságos induktivitás helyettesítő képét láthatjuk a 16.1. ábrán.

A tekercs helyettesítő képének áram- és feszültségviszonyait a 16.2. ábra mutatja.

16.1. ábra

Nagy Q_L egyrészt azért szükséges, hogy kis sávzélességű, szelektív rezgőkört tudjunk készíteni, másrészt az induktivitáson hővé alakuló teljesítmény Q_L -lel fordítottan arányos, tehát nagyobb Q_L esetén kisebb a veszteség az induktivitáson. A tekercsen hővé váló teljesítményt a következő összefüggés szerint szá-

16.2. ábra

molhatjuk:

$$P_d = \frac{U \cdot I}{2 \cdot Q_L}$$

ahol U és I az induktivitás feszültségének és áramának csúcserőértéke.

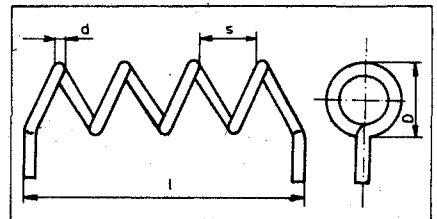
Egy RF tekercs veszteségét a huzalban a rézvesztés, az örvényáramú veszteség, a szkin-hatás, vas-vasmag esetén a vasvesztés okozza.

RF teljesítményerősítőkben a nagy áramok és feszültségek miatt túlnyomórészt légmagos tekercseket használunk. A nagy szintek miatt ugyanis nagy indukció lépne fel a vasban. A nagy indukció telítést eredményez, ami a relatív permeabilitás csökkenésében nyilvánul meg, így viszont a vasmag nem hatásos.

Másik ok, amiért kerülnek a vasmagok használatát, hogy a vasmagok nagyobb frekvenciák felé (~100 MHz) egyre nagyobb veszteségűek, vagyis a rajtuk hővé váló teljesítmény megnő.

Nagyobb teljesítményszinteken a tekercset úgy kell méretezni, hogy felülete elég nagy legyen ahhoz, hogy a rajta hővé váló teljesítményt át tudja adni a környezetének.

Nagyobb induktivitásokat (kb. 0,5 mH-ig) egysoros többmenetű (ún. szolenoid) tekercssel valósítha-

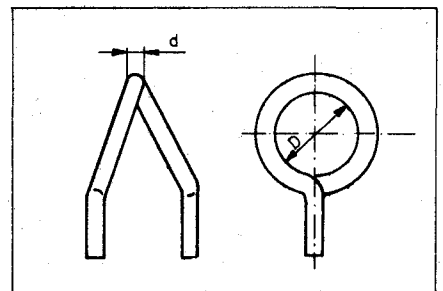

16.3. ábra

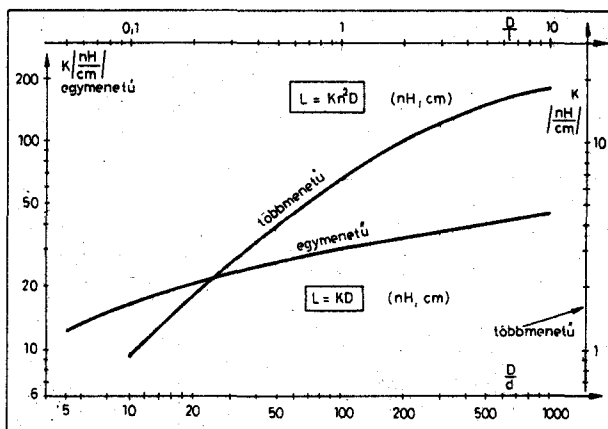
tunk meg (16.3. ábra). Az induktivitás értékét ebben az esetben a következő összefüggés segítségével számíthatjuk:

$$L = K n^2 D$$

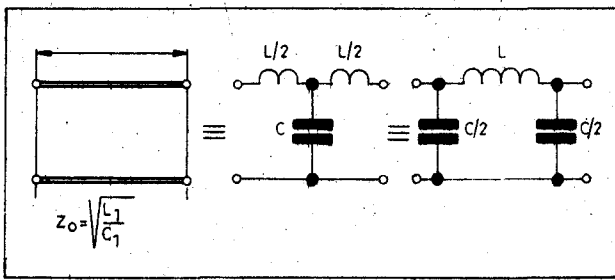
ahol: L a tekercs induktivitása nH-ben; K alak tényező, amely a $\frac{D}{l}$ aránytól függ, nagyságát a 16.4. ábra segítségével határozhatjuk meg, dimenziója $\frac{nH}{cm}$; n menetszám; D a tekercs átmérője cm-ben.

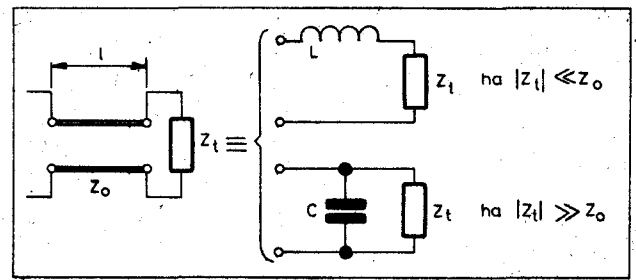
16.5. ábra

16.4. ábra

16.6. ábra

16.7. ábra

Egy jó gyakorlati szabály: akkor kapjuk a legnagyobb Q_L -t és a legnagyobb határfrekvenciát, ha $l \approx 1,5 \cdot D$ és $s \approx d$. (A jelölések értelmezése a 16.3. ábrán látható.)

Egy menetű tekercs esetén a következő összefüggést használhatjuk:

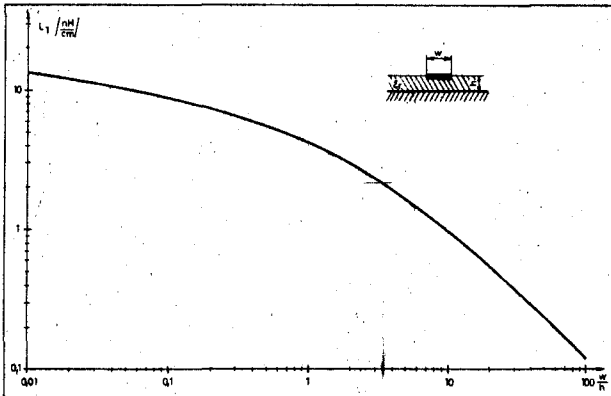
$$L = K \cdot D$$

ahol K alaktényező értéke a 16.5.

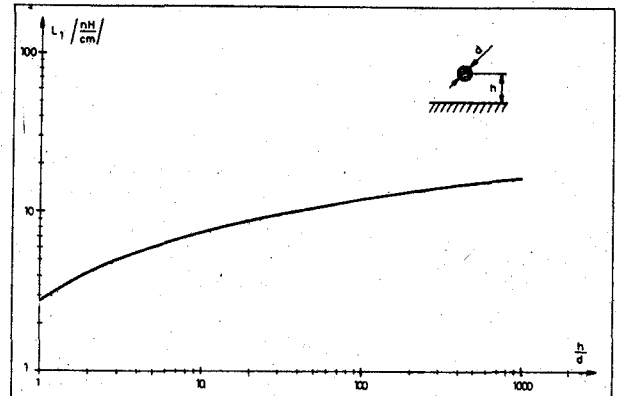
frekvencián a tápvonal egy koncentrált elemű T vagy π taggal helyettesíthető. Ha a tápvonal sokkal rövidebb a hullámhossznál ($l < \frac{\lambda}{8}$), akkor a helyettesítőkép elemei frekvenciafüggetlenekké válnak (16.6. ábra). A helyettesítőkép elemértékei ebben az esetben:

$$L = L_1 \cdot l \quad C = C_1 \cdot l$$

induktivitással vagy kapacitással helyettesíthető, ahogy azt a 16.7. ábra mutatja. A mi alkalmazásainkban a $|Z_t| \ll Z_0$ közelítés gyakran érvényes. L meghatározásához szükséges L_1 értékét két különböző geometriájú tápvonalra a 16.8. és 16.9. ábra mutatja. L_1 értéke nem függ az öt körülvevő szigetelőanyag dielektromos állandójától.

16.8. ábra

16.9. ábra

ábrán jelölt méretek arányától ($\frac{D}{d}$) függ, és a 16.4. ábra segítségével határozható meg. Ha D értékét cm-ben helyettesítjük, L értékét nH-ben kapjuk.

Kis induktivitásokat (kb. 10 nH alatt) tápvonalszakaszokból szoktak készíteni. Ennek előnye a jó reprodukálhatóságon kívül a nagy Q_L és a nagy határfrekvencia. Egy adott

ahol: L_1 hosszegységenkénti induktivitás [$\frac{nH}{m}$], C_1 hosszegységenkénti kapacitás [$\frac{pF}{m}$],

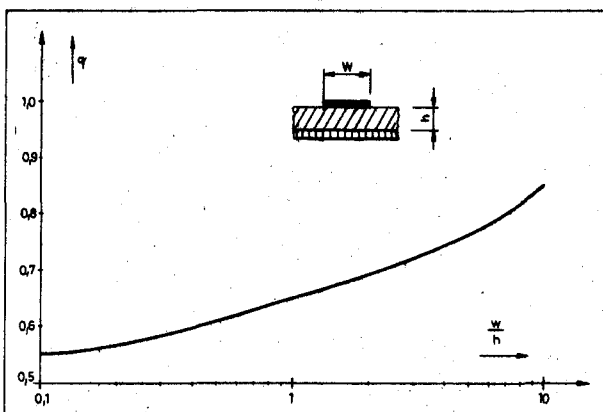
l a tápvonal hossza [m].

Ha tápvonalat a hullámimpedanciájánál jóval kisebb vagy nagyobb impedanciával zárnak le, az egy

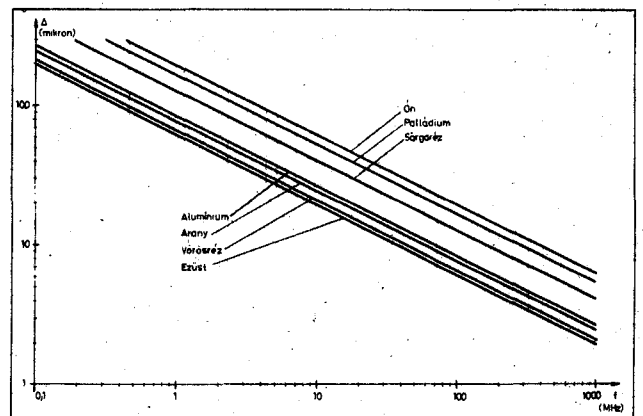
Ha az $l < \frac{\lambda}{8}$ és $|Z_t| \ll Z_0$ közelítés nem áll fenn akkor a fenti közelítés nem alkalmazható. Ekkor egy l hosszúságú tápvonal bemenetén az impedanciát a következő képlettel számolhatjuk:

$$Z_{be} = Z_0 \frac{Z_t + jZ_0 \operatorname{tg} \beta l}{Z_0 + jZ_t \operatorname{tg} \beta l}$$

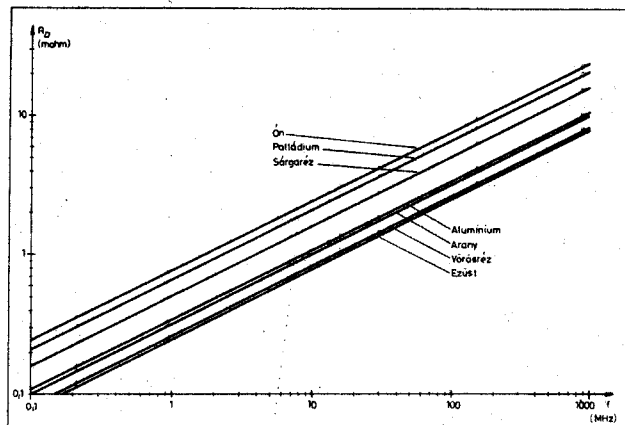
$$\text{ahol } \beta = \frac{2\pi}{\lambda}$$

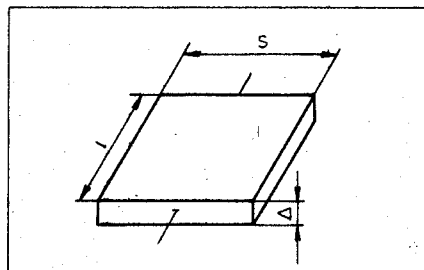
16.10. ábra

16.11. ábra

16.12. ábra

16.13. ábra

nyében különböző anyagokra (16.11. ábra). A másik a 16.12. ábra sokkal hasznosabb információt tartalmaz, mint a behatolási mélység, az ún. négyzetes ellenállást ($R_{\square}$) a frekvencia függvényében.

A négyzetes ellenállás segítségével egy anyag ellenállását a következő képlet szerint határozhatjuk meg:

$$R = R_{\square} \frac{l}{S}$$

Ahol l a hossz, S a szélesség, ahogy a 16.13. ábra mutatja.

A négyzetes ellenállás ugyanis nem más, mint egy szkin-mélységnek megfelelő vastagságú, egységnyi hosszúságú és szélességű anyag ellenállása.

(Folytatjuk)

A tápvonal Z_0 hullámimpedanciája és C_1 hosszegységenkénti kapacitása az L_1 hosszegységenkénti induktivitásából meghatározható:

$$Z_0^{[Q]} = \frac{30}{\sqrt{\epsilon_{\text{reff}}}} L_1 \left[\frac{\text{nH}}{\text{cm}} \right]$$

$$C_1 \left[\frac{\text{pF}}{\text{cm}} \right] = 1,11 \epsilon_{\text{reff}} \frac{1}{L_1} \left[\frac{\text{nH}}{\text{cm}} \right]$$

Ahol ϵ_{reff} a szigetelőanyag relatív dielektromos állandójának átlagolt értéke. Ha a szigetelőanyag levegő, ϵ_{reff} helyébe 1-et kell helyettesíteni.

A 16.8. ábrán bemutatott szalagtápvonal esetén ϵ_{reff} a következő képletből határozható meg:

$$\epsilon_{\text{reff}} = 1 + q(\epsilon_r - 1)$$

ahol ϵ_r a szigetelőanyag (alaplemez) relatív dielektromos állandója; q a kitöltési tényező, amelynek értékét $\frac{w}{h}$ függvényében a 16.10. ábrán láthatjuk.

További két diagramot adunk még meg, amelyek egy induktívitas körjóságának meghatározásánál hasznosíthatók. Az első a behatolási mélységet, Δ -t (mikronban) tartalmazza a frekvencia (MHz) függvé-

Servintern ISZ. KÖZPONTI IRODA:

Budapest VII.,

Landler Jenő u. 26.

Levél cím: 1406 Budapest, Pf. 18.

Tel.: 227-496, 425-932, 429-564.

SIEMENS Ltd. Poole (Anglia)
gázelemző készülékek szervize.

Vállaljuk továbbá hazai és import

ELEKTROMOS, ELEKTRONIKUS, NUKLEÁRIS és ANALITIKAI KÉSZÜLÉKEK
és **BERENDEZÉSEK**, valamint **AKKUMULÁTORTÖLTŐK**

javítását és karbantartását.